

پرستاران، مدافعان سلامت جامعه را دریابیم!

(بخش اول)

امیرجوهری لنگرودی

andishe.gbg@hotmail.com

مقدمه: پرستاران یار و یاور بیماران همه‌ی آحاد جامعه، امروز به حمایت همه‌ی جنبش مطالباتی نیاز دارند! حرفه‌ی پرستاری در ایران جزء مشاغل سخت و زیان‌آور شمرده می‌شود. علیرغم دوران طولانی مبارزات پرستاران و کادر درمانی، آنچه به بی سرانجامی موقعیت این بخش جنبش کارگری می‌انجامد، نداشتن تشکلی مستقل است تا بتواند وجوه مطالباتی و خواسته‌های پرستاران و کادر درمانی را پیگیری نماید.

اعتراضات و خواسته‌های پرستاران در تمامی این سال‌ها کم نبوده است. روز شمار کارگری سال‌های پیش، اعتراضات را به سال‌های ۷۶ و نقطه‌ی اوج آن را در سال ۸۶ ثبت کرده‌اند. در دوران کرونا نیز ما شاهد اعتراضات پرستاران پیمانی یا قراردادی ۸۹ روزه، در سطوح گوناگونی در رشت، شیراز، تهران و... بوده‌ایم. همچنین در اخبار روز شمار کارگری از آغاز ۱۴۰۲ به این سو شاهد اعتراضات پیوسته‌ی پرستاران در استان‌های یزد، کرمانشاه، تهران، استان مرکزی، کردستان، قزوین، آذربایجان غربی، گیلان، اصفهان، مازندران، خراسان رضوی و کهکویه و بویراحمد در شهرهای یاسوج، اسلام‌آباد غرب، بابل، اراک، مشهد، سنج، رشت، کاشان و ارومیه بودیم که در اعتراض به وضعیت خود و برای پیگیری مطالبات‌شان به خیابان‌ها آمده‌اند. پزشکانی هم با حرکت پرستاران همراهند که عمدتاً از لایه‌های دولتی و با چشم انداز وعده و وعیدهای آنان حرکت می‌کنند.

در مرداد امسال (۱۴۰۳) نیز با موج وسیعی از اعتراضات، تجمعات و سازماندهی نوعی اعتصاب پرستاران در چندین نقطه کشور روبرو هستیم که به همه جنبه‌های آن خواهیم پرداخت.

همانگونه که یادآور گشتم: پرستاران فاقد تشکل مستقل خود بوده‌اند و دو نهاد (نظام پزشکی و خانه پرستاری) هیچگاه تعیین کننده‌ی جایگاه مستقل پرستاران در دل اعتراضاتشان نبودند. چهره‌هائی که در "نظام پرستاری" برای دستیابی موقعیت خود در شورای عالی نظام پرستاری با هم در رقابت بوده‌اند، سمت و جهت پرستاران را بر بستر منافع خود سنگر به سنگر پیش می‌بردند. اصلاح طلبان کم خون در دل "خانه پرستاری" نیز در پایه‌ی عمومی تحرکات خویش همواره با سیاست قطره چکانی، توجه به خواسته‌ها و مطالبات پرستاران و کادر درمانی را موکول به محال می‌کردند. امروز نیز پرستاران فاقد تشکل مستقل ویژه خودند. نهاد تازه تأسیس موسوم به «شورای هماهنگی پرستاران ایران» نیز در بین توده پرستاران جایی نداشته، در اساس پرستاران تجمعی در محیط کار خود ایجاد نکرده‌اند تا شورای هماهنگی آنان به سامان برسد. این که فرهنگیان کشور از سامانه‌ی (شورای هماهنگی تشکل‌های صنفی فرهنگیان ایران) برخوردارند، دقیقاً به خاطر وجود واقعی تشکل‌های صنفی فرهنگیان در سراسر کشور است که حیات زنده‌ای در کارنامه‌ی معلمان ایران داشته و دارد، چنین مکانیزمی در حیات پرستاران خود را به نمایش نگذاشته است. ایجاد تشکل‌های بی پایه از بالا، با نام‌هایی عاریتی و بی‌محتوی البته درچنین بزنگاهی از همان جنس فرصت‌طلبی‌هایی است که اتحادیه‌های بدون کارگری برای کارگران می‌تراشند و کنفدراسیون‌های بدون فدراسیون در خارج علم می‌کند تا کاسبی خود را رونق بخشد. اگر نه این نوع رویکردهای کاذب، نفعی برای اعتراضات پرستاران ندارند. چرا که آن‌ها الزاماً باید تشکل مستقل خود را بسازند و با پیوستن شبکه‌های اجتماعی خود به هم در امر سازماندهی خویش بکوشند که در چنین مسیری هم کما بیش قرار دارند و این قبیل "شورا" سازی مجازی از بیرون جنبش جز ضرر و زیان به جنبش واقعی و بدنه‌ی مبارز درمیدان فراخ ستیز مطالباتی، کارکردی ندارد! ازمنظر من آنچه تعیین کننده است: همچنان الزام به سازماندهی مستقل پرستاران و کادر درمانی، برپایه سازماندهی ایجاد تشکل مستقل و سراسری نمودن آن بر مبنای پایه ای ترین مطالبات و خواسته‌های عمومی و مشترک پرستاران در تمامیت جغرافیای ایران برای پیشبرد جدال واقعی طبقاتی بر علیه هر سطح چانه زنی و بزخری موجود و فرصت سوزی، برپایه چانه زنی نظام پرستاری و یا نمایندگان شورای عالی این سازمان درکنار نهاد های امنیتی به اضافه ادعاهای وزارت

بهداشت یا مجلس شورای اسلامی و سازمان برنامه و بودجه همه و همه وعده های توخالی ایست . یگانه راه سازماندهی از پائین و تقویت همگرایی ها و راهجویی آن در جنبش کف خیابان است.

امروز همچون دیروز و همه اوقات، استمرار اعتراضات در قالب تشکل های مستقل تنها راه چاره مبارزات زنان، دانشجویان، کارگران به طور عام، معلمان، بازنشستگان، توان خواهان و پرستاران و کادر درمانی است و همگرایی وسیع تمامی جنبش های مطالباتی، موجب تقویت آنان خواهد شد. با اطمینان باید گفت: گسترش موارد جعل و دروغ چه در ایجاد تشکل های جعلی و چه در اعتصابات دروغین و مبالغه در انتشار اخبار و یک کلاغ چهل کلاغ کردن ها به عاملیت کسانی به هوا می رود که از جنس پرستاران، مدافعان سلامت جامعه ما نبوده و نیستند!

موقعیت جمعیتی پرستاران:

بازپرداختن به موقعیت پرستاران در جامعه ایران، بیش از هر امری در ارزیابی از وضعیت این نیروی اجتماعی طبقه ی کارگر ایران در یکی از مشاغل سخت، باید مورد ارزیابی قرار گیرد.

نیروی مادی این لایه در سطوح ۵۰ تا ۶۰ هزار نفری دانشجوی پرستاری کشور و حدود ۲۵۰ هزار نفر پرستار در کشور، در ارگان های گوناگون دستگاه های جاری جامعه ما تعریف می گردند. از این تعداد ۱۵۵ هزار پرستار در وزارت بهداشت مشغول به کار هستند. صد البته این همه ی آمار نیست؛ عباس عبادی معاون پرستاری وزارت بهداشت آمار پرستاران در مراکز درمانی در حوزه درمان و مراقبت گروه پرستاری را ۲۳۰ هزار نفر بر شمرده است. (۱)

در این میان بین نیروی دولتی و بخش خصوصی، بخشی از پرستاران، شاید حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد زیر مجموعه نیروهای مسلح هستند. ازسویی بین نیروی دولتی و خصوصی آمار واقعی تفکیکی وجود ندارد. از دل شواهد موجود می توان بین ۸۰ تا ۹۰ هزار نفر را نیروی بخش خصوصی باز شمرد. همان معاون پرستاری وزارت بهداشت، در امر تفکیک نیروی انسانی پرستاری می گوید: «در بخش های دولتی و غیردولتی ۲۲۶ هزار همکار پرستار داریم که در ۱۰۶۱ بیمارستان مشغول خدمت هستند. از این تعداد ۷۰۰ بیمارستان وابسته به دانشگاه های علوم پزشکی هستند که از ۳۲ تخت بیمارستانی تا تخت های بیمارستان های مگاسپیتال را شامل می شود... از

تحصیلات کارشناسی تا دکترای پرستاری که به بیماران خدمات می‌دهند در بخش بالین ۱۴۰ هزار نفرند که ۶۱ درصد جامعه پزشکی را شامل می‌شود. ۱۸ هزار و ۶۷۵ نیرو معادل ۸ درصد پرستاران در اتاق‌های عمل، ۱۵ هزار و ۷۰۷ نفر معادل ۷ درصد در بخش هوشبری، حدود ۷ هزار نفر که ۳ درصد هستند در بخش بهیاری، ۲۴ هزار نیرو در بخش کمک بهیاری و کمک پرستاری که نزدیک به ۱۱ درصد هستند، همکاران گروه مامایی بالغ بر ۲۰ هزار نفر ۹ درصد و اورژانس بیمارستانی نیز ۶۰۰ نفر معادل ۰/۲۶ درصد هستند. (۲)

کمبود نیروی پرستاران در ایران:

قاسم ابوطالبی عضو شورای عالی نظام پرستاری در نشست شورای عالی نظام پرستاری گفته است: «نسبت پرستار به تخت در کشورهای دیگر جهان حداقل سه نفر به ازای هر تخت بیمارستانی و نسبت پرستار به ازای هر هزار نفر جمعیت در جهان، سه نفر است، اما در کشور ما نسبت پرستار به تخت ۰.۹۵ است. به ازای هر تخت است و نسبت پرستار به ازای هر هزار نفر جمعیت ۵,۱ است... همچنین سالانه ۶۰۰۰ پرستار در کشور ما بازنشسته می‌شوند و نتیجه آن کمبود شدید نیروی پرستاری در بخش‌های بیمارستانی است» او در همان نشست از وزیر بهداشت درخواست کرد که به صورت ضرب‌الاجل تعداد نیروهای پرستاران افزایش یابد و گفت: «الان ۲۴۰ هزار پرستار فعال داریم اما حداقل ۱۰۰ هزار نیروی پرستاری دیگر به صورت فوری و ضرب‌الاجلی نیاز داریم.» (۳)

درباب کمبود نیروی پرستار سایت "جوان آنلاین" در مطلبی با عنوان «پرستار کم داریم» می‌نویسد: این ماجرای تازه‌ای نیست و از تریبون‌های مختلف کمبود پرستار در کشورمان هشدار داده شده‌است، حالا در کنار معضل تربیت پرستار، حقوق‌های ناچیزی که نمی‌تواند به پرستاران برای ماندگاری انگیزه کافی بدهد، چالش مهاجرت پرستاران را هم باید اضافه کرد؛ موضوعی که موجب شد در ماه‌های اخیر با وجود افتتاح چند بیمارستان بزرگ از جمله بیمارستان مهدی، بیمارستان غدیر و بیمارستان کودکان حکیم، چالش کمبود پرستار به شکلی جدی‌تر خودنمایی کند. ماجرا به قدری جدی است که محمد شریفی‌مقدم، دبیر کل خانه پرستار تصریح می‌کند: «به جرأت می‌گویم بیماران به دلیل کمبود پرستار می‌میرند.»!

مهاجرت وسیع پرستاران:

درباب مهاجرت پرستاران، علی جعفریان، رئیس سابق دانشگاه علوم پزشکی تهران در شبکه اجتماعی ایکس، توئیتر سابق نوشت: «امروز هم یک پرستار بسیار خوب آی‌سی‌یو پیوند کبد بیمارستان امام برای مهاجرت به مقصد اروپا خداحافظی کرد. او ۱۳ سال سابقه داشت. دیگران هم صحبت از کلاس زبان آلمانی می‌کنند.

رئیس کل سازمان نظام پرستاری با اشاره به وجود ۲۰ تا ۳۰ هزار پرستار بیکار در کشور گفت: «در حال حاضر با کمبود بیش از ۱۰۰ هزار پرستار در مراکز درمانی مواجه هستیم.» در همین رابطه عباس عبادی معاون پرستاری وزارت بهداشت می‌گوید: «اگر توان جذب سالانه حداقل ۲۰ هزار پرستار را داشته باشیم، حداقل پنج سال طول می‌کشد که به وضعیت بهتری برسیم.» (۴) ایضا طبق اعلام معاون پرستاری وزارت بهداشت، در سال ۱۳۹۹ برای ۱۲۵۰ پرستار گواهی بین‌المللی تأییدیه شغلی صادر شده و شهریور پارسال، محمد میرزابیگی، رییس سازمان نظام پرستاری کشور از مهاجرت ماهانه ۱۰۰ الی ۱۵۰ پرستار به کشورهای حوزه خلیج‌فارس و از جمله، قطر و امارات خبر داده بود و طبق آخرین اعلام شریفی مقدم، در سال جاری، آمار مهاجرت پرستاران به مقصد کشورهای هم‌چون آلمان، امریکا، استرالیا و کانادا به ۳ هزار نفر در سال رسیده است. (۵)

شریفی مقدم، دبیرکل خانه پرستاران ایران، طی فرصتی اعلام داشت: «کادر درمان در حالی حداقل ۱۰۰ هزار پرستار کم دارد و مجوز استخدام پرستار صادر نمی‌کند که بالغ بر ۱۰۰ هزار دانش‌آموخته پرستاری بیکارند». هم او در جای دیگری پرده از چرایی عدم استخدام پرستاران برداشته و به انواع قراردادهای آنان به شکل زیر اشاره داشته و می‌گوید: «پرستاران ۱۲ مدل قرارداد دارند؛ پرستاران ۸۹ روزه، پرستاران شرکتی، تبصره ۳، تبصره ۴، پیمانی، قراردادی، رسمی و... مدل‌های مختلف قرارداد پرستاران هستند. مزد و مزایای هر کدام از این پرستاران با هم تفاوت دارد در حالی‌که کار همه آن‌ها یکی است».

با این همه ضد نقیض گویی آنچه واضح است این‌که حضرات مسئولین خوب و کامل در جریان صورت مسئله هستند و خود به مشکلات واقفند و گفته‌اند، اما برایشان صرف نمی‌کند که به آن توجه کنند؛ چرا که از قبل همین ظلم و ستم و بی حقوق کردن این لایه‌ی زحمتکش پرستاران (مانند بقیه‌ی کارگران و حقوق بگیران) است که به سیاست‌های غارت‌گرانه‌ی خود پشت میزهایی که به آن چسبیده‌اند ادامه می‌دهند. در کنار این همه بی توجهی به خیل اعتراضات و به

خیابان آمدن‌ها در سطح استان‌ها و شهرهای گوناگون برای حل مشکلات مسکن پرستاران در تهران، پای علیرضا زاکانی شهردار تهران هم با ادعای پیگیری مشکل مسکن پرستاران به این میدان کشیده شده، او نیز در روز پرستار سال پشت سر گذاشته شده، ادعا کرد: «بنده هم به عنوان پزشک و هم به عنوان مجروح در دوران دفاع مقدس، شاهد فداکاری پرستاران بوده‌ام. سال ۶۵ پس از عملیات کربلای یک در بیمارستان بستری شدم و از شدت تب تا صبح نتوانستم بخوابم به یاد دارم در آن شب پرستار بیمارستان نیز تا صبح با فداکاری بالای سر مجروحین بیدار ماند و با وجود خستگی مشغول خدمت‌رسانی به ما بود، قاطبه پرستاران در کشور ما این گونه‌اند و با فداکاری و جان‌نثاری عمل می‌کنند، ما هم باید فداکاری کنیم... حل مشکل مسکن پرستاران را پیگیری می‌کنیم.» و ادامه داد: «یکی از این حوزه‌های مهم مسئله خدمت‌رسانی در حوزه بهداشت و درمان است به همین جهت از اهداف ما توسعه مجموعه‌های درمانی وابسته به شرکت شهر سالم در تهران است.» (۶) باید به این شهردار در پیتی و بی در و پیکر گفت: شما همان حد که به مشکلات تعاونی مسکن کارگران سندیکای شرکت واحد اتوبوسرانی تهران و حومه کمک رساندید و فعالان این عرضه، «داوود رضوی»، «رضا شهابی» و «حسن سعیدی» که پیگیر حل مشکل خود و همکارانشان بودند را در کنج زندان اوین صاحب خانه کردید و زن و بچه‌ی آنان را چشم انتظار ملاقات‌های ماهانه پدرشان کردید، کافی است. ادعاهای اینگونه‌ای حل مشکل مسکن و مجموعه‌ی توسعه‌ی درمان را با پاچه مالی روز پرستار یکی مپندار، فعالان مدافع حقوق پرستاران در تهران شما را خوب می‌شناسند.

سنگینی و جان سختی کار پرستاری، نرخ خودکشی در میان کادر درمان را بالا می‌برد:

بی هیچ تردیدی باید گفت: سنگینی و سختی کار پرستاری در نوع خود، بالا رفتن آمار خودکشی را نشان می‌دهد.

در زمینه‌ی بالا رفتن میزان خودکشی، فهیمه سعید، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم توان‌بخشی و سلامت اجتماعی اردیبهشت ۱۴۰۳ دو سال قبل در یک پژوهش وضعیت ۳۵۳ دستیار پزشکی شاغل در مراکز درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران را بررسی کرد که نتایج آن نشان می‌داد افکار خودکشی در میان ۳۴،۴ درصد آنها وجود دارد و ۱۰ درصد دیگر هم در وضعیت پرخطر قرار دارند.

به گفته او بر اساس این مطالعه شیوع افسردگی در میان دستیاران پزشکی ۶۹ درصد و افسردگی شدید ۲۵ درصد بود. او فراوانی اضطراب را ۶۳ درصد و استرس را ۶۵ درصد اعلام کرد و درباره عوامل موثر بر این وضعیت گفت: یکی از مهم‌ترین آن‌ها فرسودگی است. دستیاران با حجم کاری بسیار زیادی روبه‌رو هستند. شیفت‌های طولانی، اختلال خواب، خستگی زیاد در کنار یک عامل مهم دیگر که کاهش کرامت آنهاست، از دیگر عوامل موثر در این وضعیت بود.

فهمیه سعید در گفت‌وگویی که اول اردیبهشت در روزنامه‌ی شرق در این‌باره منتشر شد، دستمزد اندک را از دیگر عوامل موثر بر افزایش شیوع افکار خودکشی در میان دستیاران پزشکی عنوان کرد و گفته: «چیزی که خیلی باید به آن توجه کنیم «حجم کاری» یا همان تعداد شیفت در یک ماه، میزان افسردگی و همین‌طور سطح درآمد بود. هر چقدر درآمد دستیاران کمتر بوده، میزان افکار خودکشی شیوعش بیشتر می‌شد» (۷)

در مجموع می‌توان گفت: کار دو پرستار را یک پرستار انجام می‌دهد اما یک حقوق می‌گیرد!

در پرستاری چیزی به‌نام اضافه کاری به معنای آنچه در ادارات دولتی و بخش خصوصی مرسوم است وجود ندارد؛ چراکه اضافه کاری پرستار یعنی انجام شیفت دوم حضوری در همان بیمارستان به جای پرستاری که استخدام نشده است اما با یک حقوق ثابت باید روزگار بگذراند!

در بخش بعدی این یادداشت به اعتراضات دور اخیر پرستاران و کادر درمانی اشاره خواهم داشت...

ادامه دارد...

یکشنبه ۲۸ مرداد ۱۴۰۳ برابر با ۱۸ اگوست ۲۰۲۴

منابع:

(۱) خبرگزاری تسنیم، گفتگو با عباس عبادی، ۱۲ اردیبهشت ۱۴۰۳

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1403/02/12/3078235>

(۲) خبرگزاری تسنیم، گزارش اجلاس مدیران پرستاری و روسای دانشکده‌های پرستاری و مامایی کشور، ۰۹ خرداد ۱۴۰۲

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1402/03/09/2904073>

۳) اقتصاد نیوز، علت کمبود پرستار در ایران مشخص شد/ هر سال چند پرستار
بازنشست می‌شوند؟، ۱۴۰۲/۱۲/۱۳

<https://www.eghtesadnews.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%A7%D8%AE%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C-67/632170 - D8%B4%D9%88%D9%86%D8%AF>

۴) جوان آنلاین، تراژدی مرگ بیمار در سایه کمبود و بی‌انگیزگی پرستار، ۲۹
آبان ۱۴۰۲

<https://www.javanonline.ir/fa/news/1199614>

۵) سایت خانه پرستار، پرستاران مشغول اعتراض و مهاجرتند، مسئولان
کجایند؟، ۳۰ / آبان ۱۴۰۲

<http://khp.ir/2023/11/21>

۶) سایت خبرگزاری مهر، علیرضا زاکانی: حل مشکل مسکن پرستاران را
پیگیری می‌کنیم، دوشنبه ۲۹ آبان ۱۴۰۲

<https://www.mehrnews.com/news/5945259>

۷) سایت رادیو زمانه، سه موج خودکشی پرستاران و دستیاران پزشکی ...،
اردیبهشت ۱۴۰۳

<https://www.radiozamaneh.com/814196/>